

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”



ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

Харків
2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”**

(напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”,
галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”)

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 8 від 20.04.2012 р.)*

**Харків
2012**

Програма навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” (напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”, галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”) / уклад.: В. Д. Гончаренко, С. І. Власенко, С. І. Пирогова. – Х. : Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. – 23 с.

У к л а д а ч і: В. Д. Гончаренко,
С. І. Власенко,
С. І. Пирогова

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 2 від 27.04.2012 р.)*

В С Т У П

Курс “Історія держави і права зарубіжних країн” є фундаментальною, базовою юридичною дисципліною і вимагає під час вивчення засвоєння величезного обсягу законодавства й фактажу, а також уміння аналізувати цей матеріал та робити самостійні висновки.

Дисципліна викладається з метою ознайомлення студентів на прикладі найзначніших світових типів державно-правових систем з історією виникнення і розвитку головних інститутів держави і права, висвітлення закономірностей та напрямів їх розвитку, вироблення вмінь самостійно аналізувати як окремі нормативні акти, так і більш загальні державно-правові явища. Такі знання й навички сприятимуть кращому розумінню державно-правових реалій сучасності, сутності, негативних і позитивних сторін чинного права, а також допоможуть прогнозувати їх подальшу еволюцію.

Успішне оволодіння курсом історії держави і права зарубіжних країн передбачає, що студенти повинні:

– **з н а т и** предмет, метод науки історії держави і права зарубіжних країн, сучасний стан її проблем; головні типи держави, особливості, притаманні їхньому державному ладу та соціальному устрою, правовим системам; закономірності буржуазних революцій, засади і принципи розбудови буржуазної держави; головні буржуазні (континентальна та англосаксонська) системи права, їх джерела та принципів положення; найважливіші правові кодифікації XIX-XX ст.; зміни в державному ладі та правових інститутах у XX ст., тенденції до зближення правових систем та утворення великих міждержавних об'єднань;

– **в і л ь н о о р і є н т у в а т и с я** у системі основних джерел з історії держави і права зарубіжних країн;

– **у м і т и** аналізувати правові акти та інші документи за допомогою різних наукових методів, спираючись, передусім, на принцип історизму та порівняльно-правовий метод; використовувати у практичній діяльності знання головних засад континентальної та англосаксонської систем права; застосовувати знання курсу історії держави і права зарубіжних країн у практичній діяльності для вдосконалення чинного законодавства України; на основі історико-правових знань самостійно робити прогнози суспільно-політичного життя та правового розвитку України.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

Розділ I. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Предмет науки “Історія держави і права зарубіжних країн” та її місце в системі юридичних наук. Методологія історії держави і права та методика викладу і вивчення. Загальнолюдські і загальнодемократичні цінності в історії держави і права зарубіжних країн.

Огляд літератури з історії держави і права зарубіжних країн. Основні теоретичні напрямки історико-правової науки.

Періодизація курсу історії держави і права зарубіжних країн.

Держава і право Стародавнього світу

Первісне суспільство і державні форми соціальної організації. Виникнення соціальної нерівності. Становлення держави. Формування права.

Загальне й особливе у виникненні та розвитку держави і права в країнах Стародавнього Сходу і країнах античного світу.

Т е м а 1. Держава і право Стародавнього Сходу

Виникнення держави в країнах Стародавнього Сходу.

Утворення держави в Єгипті. Міста-держави Месопотамії. Династії Шан-Інь та Чжоу в Стародавньому Китаї. Утворення імперії Маур'я в Індії. Індодарійські коріння слов'янства.

Основні риси суспільно-економічного розвитку. Давньосхідна община. Кастовий лад у країнах Стародавнього Сходу: авілум і мушкенум Стародавнього Вавилону, система варн Стародавньої Індії. Правове становище рабів.

Дискусія про азійський спосіб виробництва.

Державний лад, форми правління в країнах Стародавнього Сходу. Поняття східної теократії, її основні елементи.

Особливості державного ладу. Республіки Стародавньої Індії. Військова організація. Судовий устрій.

Основні закономірності виникнення та розвитку давньо-східного права. Зв'язок релігії з правом. Конфуціанство і легізм Стародавнього Китаю. Джерела права: Закони царя Хаммурапі, Закони Ману, Фацзін. Право власності. Правове регулювання договірних відносин. Особливості договору позики в Індії та Вавілоні. Шлюбно-сімейне право. Правове закріплення станово-кастового поділу суспільства. Злочини і покарання. Судовий процес.

Т е м а 2. Держава і право античного світу

Виникнення держави в країнах античного світу.

Виникнення держави у Спарті. Особливості цього процесу.

Утворення Афіньської держави. Реформи Тезея в Афінах. Синоїкізм. Реформи Солон і Клісфена. Демократизація державного ладу Афін у V ст. до н.е.

Періодизація історії Римської держави. Боротьба патрициїв та плебеїв. Реформа Сервія Туллія. Встановлення аристократичної республіки.

Основні риси суспільного ладу в античних державах.

Правове становище різних груп населення в Спарті, Афінах і Римі. Античне рабство. Статус ілотів Спарті. Пекулій та колонат у Римі.

Розвиток державного ладу в країнах античного світу.

Військово-аристократичний характер політичної організації Спарті. Органи влади і управління: архагети, герусія, народні збори. Ефорат. Пережитки родового устрою в державному механізмі Спарті. Пелопонеська війна і криза політичної системи Спарті.

Афінська демократична республіка. Центральні органи Афінської держави: народні збори, рада п'ятисот, гелієя, ареопаг. Державні посади і порядки їх заміщення. Армія. Організація судової влади. Занепад афінської демократи. Антична колонізація.

Державний лад Риму періоду Республіки. Види народних зборів, сенат, магістратура. Передумови переходу від республіки до імперії. Диктатура Сулли. Перший і другий триумвірати. Суспільний та державний лад Риму в періоди принципату і доміанату. Реформи Діоклетіана та Константина. Римська поліція. Судоустрій. Поділ імперії на Західну і Східну. Падіння Західної Римської імперії.

Основні риси античного права.

Право Спарти. Закони Лікурга. Роль общинної власності. Шлюб і сім'я. Пережитки матриархату.

Джерела афінського права. Закони Драконта і Солона. Звичаєве право і закон. Власність і обмеження в розпорядженні нею. Право зобов'язань. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання.

Основні етапи розвитку римського права: найдавніший, класичний і посткласичний періоди. Джерела римського права. Квіритське (цивільне) право. Закони XII таблиць. Едікти магістратів. Преторське право. "Право народів". Імператорські конституції. Роль римських юристів у правотворенні.

Римське право найдавнішого періоду. Право власності. Манципація. Договір позики. Шлюб і сім'я.

Римське право класичного та посткласичного періодів. Поділ права на публічне і приватне. Розвиток права власності. Поняття і види зобов'язань. Шлюбно-сімейне право.

Злочини і покарання за римським правом.

Еволюція форм цивільного процесу: легісакційний процес, формулярний і екстраординарний.

Загальноісторичне значення римського права та його рецепція.

Держава і право середніх віків

Основні закономірності виникнення й розвитку феодальної держави і права. Загальні та особливі риси феодального суспільства і держави в країнах Європи, Азії та Африки. Роль релігії у феодальному суспільстві.

Періодизація історії держави і права середніх віків.

Тема 3. Феодална держава і право в країнах Європи

Розпад первіснообщинного ладу і формування феодалних відносин у племен Європи. Особливості виникнення держави у франків. Верденський договір 843 р. і утворення феодалної держави в Німеччині та Франції. Виникнення держави у англосаксів. Утворення феодалної державності у південних та західних слов'ян.

Ранньофеодална монархія. Держава франків при Меровінгах і Каролінгах. Ранньофеодална монархія в Англії, Франції та Німеччині у IX – XIII ст. Формування феодалних відносин. Суспільний лад феодалної Сербії та феодалної Чехії. Форми селянської залежності. Феодална ієрархія. Сутність сюзеренітету-васалітету.

Особливості розвитку феодалних відносин у Східній Римській імперії (Візантії) та їх вплив на еволюцію державного ладу.

Державний лад європейських країн у період ранньофеодалної монархії. Королівська влада і центральні органи управління. Адміністративні та судові права феодалів. Розпад франкської імперії. Утворення “Священної Римської імперії” в Німеччині. Політична децентралізація Франції та Німеччини. Нормандське завоювання 1066 р. Англії та його значення для подальшого суспільного і політичного розвитку країни. Реформи Генріха II. Посилення королівської влади в Англії. Перше Болгарське царство (IX – XI ст.). Друге Болгарське царство. Ранньофеодална монархія в Польщі. Державний лад Візантії. Імператор. Центральний державний апарат і місцеве управління. Військова організація та суд.

Станово-представницька монархія XIV – XVI ст. Зміни в суспільному ладі. Становище селянства. Формування трьох основних станів: духовенства, дворянства і городян.

Політичне об'єднання Франції. Посилення королівської влади. Генеральні штати, їх структура, компетенція. Центральне і місцеве управління. Судова система.

Соціально-політична боротьба в Англії в кінці XII – на початку XIII ст. Велика хартія вольностей 1215 р. Утворення

парламенту. Організація місцевого самоврядування. Еволюція судової системи.

Своєрідність у розвитку феодальної Німеччини. Збереження політичної роздробленості. “Золота булла” 1356 р. та її реакційна роль.

Станово-представницька монархія в Чехії та Польщі. Шляхетська Річ Посполита. Реформи Казимира Великого. Радомська Конституція 1505 р. Вальні сейми і сеймики. Конфедерації.

Виникнення і розвиток міст. Боротьба за міське самоврядування. Міські республіки: Генуя, Флоренція, Ганзейський союз. Цехи і гільдії. Братства. Суд.

Соціально-економічний розвиток країн Західної Європи у XV – XVII ст. Зародження абсолютизму. Розпад феодальних станів. Зростання буржуазії.

Класичний абсолютизм Франції. Реформи кардинала Рішельє. Правління Людовіка XIV. Необмежений характер королівської влади. Створення бюрократичного апарату. Міське управління. Іntenдант поліції, юстиції та фінансів. Накази в “запечатаних конвертах”. Організація постійної армії та поліцейської служби. Суд.

Незавершений характер абсолютизму в Англії. Взаємовідносини короля і парламенту. Таємна рада та Зоряна палата. Реформація та її наслідки. Міське самоврядування. Особливості військової організації. Судова система.

Селянська війна 1525 р. в Німеччині. Реформація та її наслідки. Князівський абсолютизм. Піднесення курфюрств. Збереження політичної роздробленості Німеччини.

Основні риси феодального права в країнах Західної Європи. Партикуляризм.

Джерела феодального права. “Салічна правда”, “Рипуарська правда”, “Правда Іне”. Французькі збірники кутюмів. Саксонське і Швабське зеркала в Німеччині. Розвиток королівського законодавства. Статутне право. “Кароліна” 1532 р. в Німеччині. Французький ордонанс 1670 р. Кодифікація Юстиніана у Візантії. Розвиток візантійського права в VIII – XIV ст. Еклога. Прохірон. Базиліки. Землеробський закон.

Основні пам'ятки права слов'янських держав. Болгарський “Закон судний людям” 865 р. “Польська правда”. Сербський “Законник благовірного царя Стефана” 1349 р. Польські статuti Казимира Великого, видані в 1347 р.

Канонічне право. Римсько-католицька церква в країнах Західної Європи. Інквізиція.

Розвиток міського права. Статuti вільних міст, цехів і купецьких гільдій. Магдебурзьке право.

Рецепція римського права в Західній Європі.

Право феодальної земельної власності: алод, фео́д і бенефіцій. Його основні принципи: ієрархічна структура, становий характер, обмеження в розпорядженні, особливий порядок спадкування. Злочини і покарання. Обвинувально-змагальна форма процесу і розшуковий (інквізиційний) процес.

Особливості феодального права Англії. “Загальне право” і “право справедливості”. Статутне право. Феодальна поземельна власність. Майорат. Класифікація злочинів згідно з англійським правом. “Криваве законодавство” періоду абсолютизму.

Т е м а 4. Феодальна держава і право в країнах Азії та Африки

Основні закономірності виникнення і розвитку феодальної держави і права Азії та Африки. Традиційний характер суспільно-політичного життя і форм держави. Вплив релігії на соціальну і політичну структуру.

Перехід до феодалізму в Індії та Китаї. Виникнення феодального суспільства і феодальної держави в Японії.

Суспільно-політичний розвиток Китаю. Династії Тан, Мін і Цин. Імператорська влада. Традиційні державні відомства. Армія. Судова організація.

Станово-кастова структура феодальної Індії. Делійський султанат. Державна структура імперії Великого Могола. Збройні сили.

Державний лад ранньофеодальної Японії. Імператорська влада. Встановлення сьогунату. Органи центрального і місцевого управління. Військова організація.

Утворення Арабського халіфату. Суспільна структура. Організація державної влади. Судова система.

Середньовічні держави Африки: Гана, Малі, Сонгай, міста-держави Хауса. Суспільно-економічний розвиток. Центральні і місцеві управління.

Основні риси права феодального Китаю. Систематизація законів. Розвиток права у феодальній Індії. Коментарі до дхармашастр. Джерела й основні інститути права Японії.

Особливості становлення і розвитку мусульманського права, зв'язок релігії та права. Джерела мусульманського права. Коран. Сунна. Іджма. Право власності. Договір. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання.

Право середньовічних африканських держав.

Розділ II. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА НОВОГО ЧАСУ

Основні закономірності переходу від феодального ладу до буржуазного. Різноманітність шляхів і форм утвердження буржуазної державності і буржуазного права.

Періодизація історії буржуазної держави і права.

Т е м а 5. Виникнення буржуазної держави і права

Причини і передумови буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці. Основні завдання буржуазних революцій та їх рушійні сили. Особливості північноамериканської революції і революції в Німеччині.

Буржуазна революція 1640 – 1658 рр. в Англії. Політичні течії в революції. Довгий парламент. Три етапи революції. Встановлення конституційної монархії. Перерозподіл власності. Проголошення республіки. Протекторат Кромвеля. “Знаряддя управління” 1653 р. Система органів влади і управління за часів протекторату. Військова диктатура Кромвеля. Реставрація Стюартів.

Революція 1775 – 1787 рр. у Північній Америці. Початок війни англійських колоній за незалежність. Лойялісти. Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки 1776 р.

Другий етап революції. Статті конфедерації і вічного союзу 1781 р. Мир з Англією 1783 р. – початок третього етапу революції. Повстання Д. Шейса. Розробка і прийняття Конституції США 1787 р. Білль про права 1791 р.

Буржуазна революція 1789 – 1794 рр. у Франції. Державно-правові ідеї Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є. Три основні етапи революції. Установчі збори. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. Конституція 1791 р. Втілення принципу розподілу влади. Законодавство конституціоналістів. Жирондистська республіка. Диктатура якобінців. Революційний уряд. Конвент та його комітети. Революційний трибунал. Армія. Соціально-економічні заходи якобінців. Аграрне та робітниче законодавство.

Переворот 9-го термідора і термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Уряд Директорії.

Буржуазна революція 1848 – 1849 рр. в Німеччині, її причини і передумови. Революційні виступи в Австрії та Пруссії. Франкфуртський парламент і Конституція 1849 р. Причини поразки революції, що не вийшла за межі першого етапу.

Підсумки і наслідки буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці.

Т е м а 6. Розвиток буржуазної держави до початку ХХ ст.

Формування буржуазної конституційної монархії в Англії. “Славна революція” 1688 р. Білль про права 1689 р. і Акт про упорядкування 1701 р. Основні принципи британського парламентаризму. Оформлення державного механізму буржуазної конституційної монархії. Виборчі реформи 1832 р. і 1867 р. Консерватори (торі) і ліберали (вігі). Подальший розвиток державних структур. Реформи місцевого самоврядування. Поліція. Судова реформа 1875 р.

Основні зміни в політичній системі Англії в останній чверті ХІХ ст.

Соціально-економічний і політичний розвиток США наприкінці ХVІІІ ст. – у першій половині ХІХ ст. Міссурійський компроміс 1820 р. Другий Міссурійський компроміс 1850 р.

Громадянська війна 1861 – 1865 рр. Законодавчі акти уряду А. Лінкольна: Гомстед-акт 1862 р. і Прокламація про звільнення рабів. Перемога Півночі. Реконструкція Півдня. Еволюція державного ладу. XIII – XV поправки до Конституції США. Зростання централізації. Посилення ролі Верховного Суду США. Еволюція державного ладу США у другій половині XIX століття. Конгрес. Президент США. Місьцеве управління. Збройні сили. Поліція. Судова система США.

Соціально-політичний розвиток Франції у 1799 – 1870 рр. Переворот 18 брюмера (1799 р.) Наполеона Бонапарта. Конституція 1799 р. Консулат. Імперія Наполеона I. Створення централізованого бюрократичного апарату. Основні риси бонапартизму. Реставрація монархії Бурбонів. Хартія 1814 р. Липнева революція і Хартія 1830 р. Революція 1848 р. і проголошення Другої республіки. Конституція 1848 р. Державний переворот Луї Бонапарта (1851 р.) і Конституція 1852 р. Державний лад Другої імперії. Армія і поліція в системі бонапартизму.

Революція 18 березня 1871 р. Роль ЦК національної гвардії. Вибори і проголошення Паризької комуни. Злам буржуазної державної машини Комуною. Декларація “До французького народу” 19 квітня 1871 р. Державний лад Паризької комуни та принципи її організації. Соціально-економічні заходи Комуни. Судова система.

Виникнення Третьої республіки у Франції. Партії і політична боротьба після загибелі Комуни. Конституційні закони 1875 р.

Соціально-політичні наслідки поразки буржуазної революції 1848 р. в Німеччині. Пруський шлях розвитку капіталізму. Об’єднання Німеччини через Пруську монархію. Створення Німецької імперії. Імперська Конституція 1871 р. Державний лад. Судова система. Панування Пруссії в Німецькій імперії. Перетворення Австрійської імперії на дуалістичну монархію – Австро-Угорщину. Управління Галичиною.

Становлення національних держав у Південно-Східній Європі. Утворення Румунського королівства. Конституція 1866 р. Виникнення Сербської держави. Утворення Болгарської держави. Тирнівська конституція 1879 р.

Реставрація Мейдзі – початок революційних перетворень в Японії. Буржуазні реформи 70–80-х рр. XIX ст. Зміни в політичній системі Японії. Виникнення політичних партій. Конституція 1889 р. Створення буржуазної системи управління. Збереження в державному апараті феодальних установ і традицій.

Велика селянська війна 1850 – 1864 рр. у Китаї. Криза політичної системи. Рух за введення конституційного правління наприкінці XIX ст. “400 днів” реформ. Три принципи Сунь Ятсена. Сінхайська революція 1911 р. Повалення Маньчжурської династії Цинь. Проголошення республіки.

Іспанські й португальські завоювання в Латинській Америці. Визвольна війна 1810 – 1826 рр. і утворення незалежних держав. Перші конституції латиноамериканських держав. Встановлення монархії у Бразилії. Конституція 1824 р.

Розвиток латиноамериканських держав у XIX ст.

Утворення політичних партій. Кауділізм і військові перевороти. Проголошення республіки в Бразилії у 1889 р. Конституційна нестабільність.

Т е м а 7. Колоніальні імперії

Колоніальні володіння Англії. Організація управління колоніями. “Завойовані” колонії та “переселенські”. Домініони. Акт про дійсність колоніальних законів 1865 р. Імперські конференції. Акти про управління Індією. Акт про Британську Північну Америку 1867р.

Створення і розвиток французької колоніальної імперії. Організація управління колоніями. Реформа управління Алжиром.

Управління іспанськими, португальськими та німецькими колоніями.

Т е м а 8. Виникнення і розвиток буржуазного права

Буржуазні революції XVII – XIX ст. і виникнення нових буржуазних правових систем. Сутність буржуазного права та його принципи. Основні системи буржуазного права: англосаксонська, континентальна (романо-германська) тощо.

Англосаксонська система права. Поступова трансформація феодального права Англії в буржуазне.

Створення в Англії основних інститутів цивільного буржуазного права. Джерела цивільного права: “загальне право” і “право справедливості”. Англійська доктрина судового прецеденту. Статутне право. Збереження феодальної форми та архаїчних правових інститутів. Поділ власності на “реальну” та “особисту”. Довірча власність (траст). Впровадження буржуазних принципів у традиційну англійську доктрину договору. Деліктне право та його особливості. Правовий статус торговельних компаній. Сімейне право. Специфічна система судових позовів.

Становлення і розвиток буржуазного кримінального права в Англії. Збереження феодальних кримінально-правових норм. Тричленна система злочинів. “*Habeas corpus act*” 1679 р. Лібералізація каральної політики.

Поширення англосаксонської системи права в країнах Британської колоніальної імперії. Вплив англосаксонської системи на виникнення і розвиток буржуазного права в США.

Континентальна система буржуазного права. Основні закономірності її встановлення. Радикальне скасування у Франції старих феодальних правових інститутів та розробка нової правової системи.

Джерела цивільного права Франції. Роль закону. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р. Торговельний кодекс Франції 1807 р. Австрійський цивільний кодекс 1811 р. Саксонське цивільне уложення 1863 р. Розробка і прийняття Німецького цивільного уложення 1900 р., його структура, особливості. Торговельний кодекс Японії 1899 р.

Основні інститути цивільного права в країнах континентальної системи права. Рівність перед законом, священність і недоторканність приватної власності, свобода договору, рівність сторін у договорі, його обов’язковість. Нові принципи сімейного права Цивільний шлюб.

Виникнення буржуазного кримінального права. Декрети революції та Кримінальний кодекс Франції 1791 р. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Імперський кримінальний кодекс Німеччини 1871 р. Кримінальний кодекс Японії 1880р.

Розвиток буржуазного законодавства про працю. Закони про робітників та бідних в Англії. Законодавство про працю в США. Становище профспілок. Закон Ле-Шапелєс 1791 р. у Франції. Законодавство 1884 р. про робітничі спілки. Закон про соціальне страхування 1883 р. в Німецькій імперії.

Регламентація дитячої та жіночої праці в Англії, Франції, США, Німеччині.

Розділ III. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА НОВІТНЬОГО ЧАСУ

Т е м а 9. Розвиток буржуазної держави в ХХ ст.

Світ на початку ХХ ст. Зміни на політичній карті Європи після Першої світової війни. Друга світова війна та її державно-правові наслідки.

Сполучені Штати Америки. Розвиток державно-монополістичного капіталізму. Державне регулювання ринкових відносин. “Новий курс” президента Рузвельта і його основні заходи: відбудова банківсько-фінансової системи, відбудова промисловості, аграрна політика, боротьба з безробіттям. Двопартійна система США. Демократи і республіканці. Асоціація прогресивних дій. Інші політичні партії та угруповання.

Основні зміни у державному ладі США. Принципи федералізму. Централізація влади. Конгрес та його постійні комітети. Демократизація виборчого права. XIX, XXIV і XXVI поправки до Конституції. Закон про виборчі права 1965 р. Президент. Апарат Білого дому. Мілітаризація державного апарату. Пентагон і ЦРУ. Структура поліцейського апарату. ФБР. Верховний Суд США.

Зміни в політичному режимі Сполучених Штатів після Другої світової війни.

Велика Британія. Соціально-економічна структура. Розвиток британської двопартійної системи. Консерватори і ліберали. Посилення лейбористської партії.

Еволюції державного ладу. Акт про парламент 1911 р.

Реформа парламенту 1949 р. Спроби подальшої реорганізації палат лордів. Виборчі реформи 1918 р. і 1928 р. Акт про народне представництво 1948 р. Корона. Посилення ролі кабінету. Стиль управління М. Тетчер. Лейбористські уряди. Поліцейські та судові органи. Обмеження місцевого самоврядування. Закон 2011 р. про престолоусадкування.

Третя республіка у Франції після Першої світової війни. Багатопартійність. Лівий блок і Національний блок. Робітничі партії. Фашистські організації. Народний фронт 1934 – 1938 рр. Уряд народного фронту. Державний механізм Третьої республіки.

Франція у Другій світовій війні. Кінець Третьої республіки. Боротьба за демократичну конституцію після закінчення Другої світової війни. Референдуми 21 жовтня 1945 р. і 5 травня 1946 р. Конституція 1946 р. Четверта республіка у Франції. Перегляд Конституції 1946 р.

Військовий заколот 1958 р. в Алжирі. Уряд генерала де Голля. Утворення П'ятої республіки. Конституція 1958 р. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р. Кримінальна поліція Франції. Суд.

Посилення виконавчої влади в провідних країнах буржуазної демократії. Територія та практика делегованого законодавства у Великій Британії, Франції та США.

Німеччина. Революція у листопаді 1918 р. та її наслідки. Веймарська конституція 1919 р. Система органів влади й управління періоду Веймарської республіки (1919 – 1933 рр.). “Президентські” кабінети. Управління в землях.

Партії і політична боротьба в умовах Веймарської республіки. Встановлення нацистської диктатури. Зміни в державному ладі. Фюрер, рейхстаг, імперська канцелярія. Каральні органи. Агресивна зовнішня політика.

Поразка фашистської Німеччини у Другій світовій війні. Потсдамські угоди. Окупаційний Статут. Політика розколу країни: Бізонія і Тризонія.

Утворення ФРН. Основні риси Боннської конституції 1949 р. Еволюція політичного режиму. Структура поліцейського апарату.

Утворення єдиної німецької держави в жовтні 1990 р. Державний устрій Німеччини.

Італія на початку ХХ ст. Економічна і політична криза після закінчення Першої світової війни. Розвиток фашистського руху. “Похід на Рим” фашистських загонів у жовтні 1922 р. Встановлення фашистської диктатури. Виняткові закони 1926 – 1927 рр. Одержавлення фашистської партії. Принципи корпоративної системи. Хартія праці 1927 р. Каральні органи.

Італія після Другої світової війни. Боротьба за демократизацію суспільного і державного ладу. Конституція 1947 р.

Японія в період між двома світовими війнами. Мілітаризація суспільства. “Нова політична структура” і “Нова економічна структура”. Збереження монархічної влади. Каральні органи.

Японська держава після Другої світової війни. Перебудова суспільно-економічних засад. Конституція Японії 1947р.

Початок новодемократичної революції в Китаї. Період громадянських революційних війн. Утворення Китайської Народної Республіки. Конституція КНР 1954 р. Основний закон 1975 р. і Конституція 1978 р. Конституція КНР 1982 р.

Т е м а 10. Розпад колоніальних імперій і утворення нових незалежних держав

Криза колоніальної системи після Першої світової війни. “Маневри” колонізаторів. Новий підйом національно-визвольної боротьби в колоніях після Другої світової війни. Остаточний розпад колоніальних імперій.

Розпад Британської колоніальної імперії. Імперські конференції 1926 р. і 1930 р. Вестмінстерський статут 1931 р. Британська співдружність націй. Підйом національно-визвольного руху. Руйнування колоніальної імперії.

Криза Французької колоніальної імперії. Боротьба колоній за незалежність. Зміни в структурі Французької колоніальної імперії після прийняття Конституції Франції 1946 р. Створення Французького Союзу. Спілка сімнадцяти африканських колоній. Проголошення в 1962 р. незалежності Алжиру.

Утворення Республіки Індії. Підйом національно-визвольної боротьби в Індії після Першої світової війни. Колоніальна політика Великої Британії. Конституції 1919 р. і 1935 р. Політичні та правові ідеї гандизму. Акт про незалежність Індії 1947 р. й утворення двох домініонів. Конституція Індії 1949 р. Проголошення Республіки Індія 1950 р. Державний лад. Управління штатами.

Проголошення незалежності Індонезії. Конституція 1946 р. Посилення влади президента. Переворот генерала Сухарто в 1965 р. Роль військових.

Національно-визвольні революції у країнах Арабського Сходу. Національна революція в Єгипті. Конституції 1956 р. і 1971 р. Боротьба за національну незалежність Сирії та Лівану. Національно-визвольна війна в Алжирі. Утворення Демократичної Республіки Афганістан.

Боротьба за незалежність у колоніях тропічної Африки.

Піднесення національно-визвольного і демократичного руху в Латинській Америці.

Т е м а 11. Основні зміни в праві буржуазних країн

Нові тенденції у розвитку правових систем. Поява нових галузей законодавства і комплексних галузей права. Вплив міжнародних правових норм на внутрішнє право окремих держав.

Активізація кодифікаційної діяльності у Франції та США. Практика консолідованих законів у Великій Британії.

Розвиток цивільного і торгового права. Суб'єкти права. Статус фізичної та юридичної особи. Правові форми організації монополістичного капіталу. Контрольний пакет акцій. Патентні картелі. Антитрестівське законодавство. Еволюція права власності. Право зобов'язань. Нові види договорів. Договори приєднання. Державно-адміністративне втручання у сферу договірних відносин. Цивільний і Торговельний кодекси Франції.

Прогресивні нововведення в сімейному праві. Правове становище заміжньої жінки. Шлюбні контракти.

Соціальне законодавство. Становище професійних спілок. Право на страйк. Закон Вагнера 1935 р. і Закон Тафта-

Зартлі 1947 р. у США. Закон “Про відносини в промисловості” 1971 р. у Великій Британії.

Зміни у кримінальному праві. Кримінальний кодекс США 1909 р. Кримінальний кодекс Японії 1907 р. Боротьба із загальнокримінальною злочинністю. Удосконалення пенітенціарної системи. Кримінальне законодавство про політичні злочини. Закон про внутрішню безпеку (Закон Маккарена-Вудда) 1950 р. у США. Кримінальний кодекс Франції 1992 р.

Кримінально-процесуальне право. Закони ФРН 1974 р. про зміни в кримінально-процесуальному праві. Розвиток сумарного судочинства у Великій Британії та США.

Т е м а 12. Національні держави Центральної та Південно-Східної Європи

Виникнення після Першої світової війни національних держав у Чехословаччині, Угорщині, Югославії, Болгарії. Утворення незалежної Польської Республіки.

Конституційне самовизначення Болгарії. Мала Конституція Польщі 1919 р. Конституція Румунії 1923 р. Тимчасова конституція Чехословаччини 1918 р. Відовданська Конституція Югославії 1921 р.

Державні перевороти і встановлення авторитарних режимів у Югославії, Болгарії, Угорщині. Антидемократична Конституція Польщі 1935 р. Політичний режим Антонеску в Румунії.

Характер і форми революцій середини 40-х рр. ХХ ст. у країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Встановлення народно-демократичної влади. Будівництво нового державного апарату. Конституційне законодавство.

Особливості соціально-політичного розвитку європейських країн народної демократії. Деформація економіки та суспільно-політичного ладу. Криза системи “реального соціалізму”.

Демократичні революції 1989 – 1990 рр. і демонтаж адміністративно-бюрократичної системи управління. Напрямки економічних перетворень. Утворення незалежних Чеської та Словацької держав.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов [та ін.]; за ред. Л. М. Маймескулова. – Х.: Право, 2011. – 520 с.

Історія держави і права зарубіжних країн / за заг. ред. О. М. Джужи. – 2-ге вид. переробл. і допов. – К. : Атіка, 2006. – 256 с.

Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній Новий час) / за ред. Б. Й. Тищик. – Л. : Світ, 2006. – 696 с.

Історія держави і права зарубіжних країн у схемах / уклад. С. І. Власенко [та ін.] . – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2007. – 35 с.

Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. – К. : Ін Юре, 2002. – 716 с.

Історія держави і права зарубіжних країн: правові джерела / упоряд. Г. І. Трофанчук. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.

Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн / Л. М. Бостан, С. К. Бостан. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 672 с.

Воробьев М. В. Японский кодекс “Тайхо еро ре” (VIII в.) и право раннего средневековья / М. В. Воробьев ; отв. ред. Е. И. Кычанов. – М. : Наука, 1990. – 384 с.

Всемирная история государства и права : энцикл. слов. / под ред. А. В. Крутских. – М. : ИНФРА–М, 2001. – 398 с.

Всеобщая история государства и права : учебник / под ред. К. И. Батыра. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2001. – 496 с.

Государство и право Парижской коммуны / авт. кол. : Ю. И. Авдеев [и др.] ; отв. ред. А. Ф. Шебанов. – М. : Юрид. лит., 1971. – 296 с.

Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / пер., ком. и справ. аппарат В. Захватаева. – К. : Истина, 2006. – 1008 с.

История государства и права зарубежных стран : учебник / под ред. К. И. Батыра. – М. : Проспект, 2011. – 576 с.

Калашников В. М. Еволюція інститутів держави і права у північноамериканських колоніях європейських країн (XVII-XVIII сторіччя) / В. М. Калашников. – Д. : Наука і освіта, 1999. – 263 с.

Лозо В. И. История государства и права США, Великобритании, Франции, Германии в новейший период. Европейская интеграция в XX в. : учеб. пособие / В. И. Лозо. – Х. : Б. и., 2007. – 128 с.

Лозо В. И. Государство и право древней, средневековой и современной Индии : учеб. пособие / В. И. Лозо. – Х. : Б. и., 2001. – 118 с.

Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. / В. С. Макарчук. – 6-те вид., допов. – К. : Атіка, 2007. – 624 с.

Музыченко П. П. История государства и права зарубежных стран: история государства и права России : [учеб. пособие] / П. П. Музыченко, К. Н. Витман. – Ч. 2. – 3-е изд., перераб. и доп. – Х. : Одиссей, 2004. – 624 с.

Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки : учеб. пособие / под ред.: А. И. Рогожина, Н. Н. Страхова. – Х. : Вища шк., 1981. – 216 с.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн / М. М. Страхов. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Вид. Дім “Ін Юре”, 2003. – 584 с.

Страхов М. М. Історія держави і права Стародавнього світу / М. М. Страхов. – Х. : УЮА, 1994. – 60 с.

Страхов М. М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці / М. М. Страхов. – К. : НМК ВО, 1991. – 90 с.

Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн / К. Г. Федоров. – К. : Вища шк., 1994. – 464 с.

Харитонов Е. О. Римське приватне право: конспект лекцій, практикум / Е. О. Харитонов. – Х. : Одиссей, 2000. – 272 с.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: у 2-х т. / В. Д. Гончаренко. – К. : Ін Юре. – 1998.

Хрестоматія по всеобщей истории государства и права / под ред.: К. И. Батыра, Е. В. Поликарпова. – М. : Юристъ. – 2007.

Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: в 2-х т. / сост. О. Л. Лысенко ; отв. ред. Н. А. Крашенинникова. – М. : НОРМА. – 2004. – 816 с.

Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: в 2-х т. / отв. ред. Н. А. Крашенинникова. – М. : НОРМА. – 2004. – 672 с.

Черниловский З. М. Всеобщая история государства и права / З. М. Черниловский. – М. : Юристъ, 2001. – 576 с.

Навчальне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

(напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”,
галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”)

У к л а д а ч і : ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
ВЛАСЕНКО Сергій Іванович,
ПИРОГОВА Світлана Іллівна

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *А.В. Старжинської*

План 2012

Підп. до друку 18.05.2012. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,43. Облік.-вид. арк. 0,86. Вид. № 98.
Тираж 350 прим. Зам. № 4398. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.